

I samband med riksavtalsförhandlingar har en arbetstagar- och en arbetsgivarorganisation i ett justerat förhandlingsprotokoll tagit in en överenskommelse om att en viss skrivning ska intas i ett s.k. avtalstryck. Fråga om parternas överenskommelse har utgjort ett kollektivavtal och om arbetsgivarorganisationen i så fall har brutit mot kollektivavtalet genom att offentliggöra ett avtalstryck med en viss utformning.

ARBETSDOMSTOLENDOM
2019-10-16
StockholmDom nr 47/19
Mål nr A 19/18**KÄRANDE**

Svenska Musikerförbundet, Alströmergatan 23, 112 47 Stockholm
Ombud: förbundsjuristen Henric Ask, LO-TCO Rättsskydd AB, Box 1155,
111 81 Stockholm

SVARANDE

Svensk Scenkonst, 802003-4479, Box 1778, 111 87 Stockholm
Ombud: advokaten Erik Danhard, Kanter Advokatbyrå KB, Box 1435,
111 84 Stockholm

SAKEN

kollektivavtalsbrott

Bakgrund

Svensk Scenkonst på ena sidan och Sveriges Yrkesmusikerförbund (Symf) och Svenska Musikerförbundet (förbundet) på andra sidan har träffat riksavtal avseende tillsvidare och tillfälligt anställda musiker, korister och repetitörer vid orkester-, musikteater- och teaterföretag samt regional musikverksamhet (riksavtalet). Riksavtalet består av delarna I, II, III, III a och IV.

Svensk Scenkonst och förbundet har även träffat andra kollektivavtal. Mellan dem gäller bl.a. ett kollektivavtal avseende musiker vid teaterföretagen (inklusive privatteatrarna) samt extra korister vid privatteatrarna (teateravtalet) och ett frilansavtal för länsmusikstiftelser (frilansavtalet). Dessa kollektivavtal har Svensk Scenkonst och förbundet förhandlat fram och träffat, varefter Symf för egen del godkänt att det är bundet av dem.

Svensk Scenkonst brukar ge ut ett samlat avtalstryck med titeln ”Riksavtal mellan Svensk Scenkonst samt Sveriges Yrkesmusikerförbund och Svenska Musikerförbundet avseende tillsvidare och tillfälligt anställda musiker, korister och repetitörer vid Orkester-, Musikteater- och Teaterföretag samt Regional Musikverksamhet”. Avtalstrycket utgörs av riksavtalet (delarna I, II, III, III a och IV) samt bilagor med ytterligare kollektivavtal. I avtalstrycket har teateravtalet tagits in som en del av del III och frilansavtalet som en del av del IV.

Tidigare framställdes avtalstryck separat för förbundet och Symf. För avtalsperioden 2001–2004 har i avtalstrycket avseende förbundet endast Svensk Scenkonst och förbundet angetts som parter i frilansavtalet. I avtalstrycket

avseende Symf har för samma avtalsperiod Svensk Scenkonst och förbundet samt Symf angetts som parter i frilansavtalet.

Från och med 2007 gav Svensk Scenkonst ut ett samredigerat avtalstryck för förbundet och Symf. I det samredigerade avtalstrycket angavs inga partsnamn i anslutning till frilansavtalet.

I samband med förhandlingarna 2016 om riksavtalet, teateravtalet och frilansavtalet träffade Svensk Scenkonst och förbundet en överenskommelse om en text som skulle införas i avtalstrycket avseende frilansavtalet. Texten skulle innehålla bl.a. ”parternas namn”. I det avtalstryck som Svensk Scenkonst sedan gav ut angavs i anslutning till frilansavtalet såväl Svensk Scenkonst och förbundet som Symf.

Parterna tvistar om överenskommelsen om texten i avtalstrycket är ett kollektivavtal och om Svensk Scenkonst i så fall har brutit mot det genom att i avtalstrycket ange även Symf i anslutning till frilansavtalet.

Kollektivavtalsregleringen och förhandlingsprotokollen samt avtalstrycket

Efter förhandlingar mellan Svensk Scenkonst, förbundet och Symf träffade de vid slutförhandlingar den 26 och 27 april 2016 en överenskommelse om prolongering av riksavtalet. Protokollet över slutförhandlingarna, som justerades den 4 maj 2016, innehåller bl.a. följande.

Förhandlingsprotokoll

[...]

Parter Svensk Scenkonst
Sveriges Yrkesmusikerförbund
Svenska Musikerförbundet

§ 1 Nytt avtal

Parterna träffar överenskommelse om prolongering av Riksavtalet mellan Svensk Scenkonst och Sveriges Yrkesmusikerförbund respektive Svenska Musikerförbundet avseende tillsvidare och tillfälligt anställda musiker, korister och repetitörer vid Orkester-, Musikteater- och Teaterföretag samt Regional Musikverksamhet för tiden från och med den 1 april 2016 till och med den 31 mars 2017, med ändringar och tillägg enligt bilaga A (överenskommelse om lön m.m.) och bilaga B (allmänna anställningsvillkor).

[...]

Svensk Scenkonst, Sveriges Yrkesmusikerförbund och Svenska Musikerförbundet enas om att tillämpa vid varje tidpunkt gällande avtal mellan Svensk Scenkonst och Svenska Musikerförbundet avseende musiker vid teaterföretagen (inklusive privatteatrarna) samt extra korister vid privatteatrarna och Frilansavtal för länsmusikstiftelser.

[...]

Justeras 2016-05-04

Svensk Scenkonst Sveriges Yrkesmusikerförbund

[namn] [namn]

Svenska Musikerförbundet

[namn]

Efter separat förhandling mellan Svensk Scenkonst och förbundet den 29 april och 3 maj 2016 träffade de en överenskommelse om prolongering av teateravtalet och frilansavtalet. Protokollet över den förhandlingen (förhandlingsprotokollet), som också är justerat den 4 maj 2016, innehåller bl.a. följande.

Förhandlingsprotokoll

[...]

Parter Svensk Scenkonst
Svenska Musikerförbundet

§ 1 Nytt avtal

Parterna träffar överenskommelse om prolongering av avtal avseende musiker vid teaterföretagen (inklusive privatteatrarna) samt extra korister vid privatteatrarna och Frilansavtal för länsmusikstiftelser för tiden från och med den 1 april 2016 till och med den 31 mars 2017.

§ 2 Avtalstryck

I avtalstryck avseende Frilansavtal för länsmusikstiftelser införs, såsom nedan, parternas namn, justerarnas namn samt datum för undertecknandet, följt av följande kursiva text. (Av praktiska skäl införs motsvarande text i nuläget inte också efter Del III.)

Svensk Scenkonst och SYMF samt Musikerförbundet enas om att tillämpa vid varje tidpunkt gällande avtal mellan Svensk Scenkonst och Musikerförbundet avseende musiker vid teaterföretag (inklusive privatteatrarna) samt extra korister vid privatteatrarna och Frilansavtal för länsmusikstiftelser.

§ 3 Partsgemensamma grupper

Parterna är överens om att under avtalsperioden utreda möjligheterna av en sammanslagning av Riksavtalets olika delar.

Överenskommelsen är preliminär till dess att den antagits av respektive förbunds styrelse.

Justeras 2016-05-04

Svensk Scenkonst Svenska Musikerförbundet

[namn] [namn]

I det av Svensk Scenkonst senare offentliggjorda avtalstrycket avseende avtalsåret 2016–2017 anges i fråga om frilansavtalet följande.

FRILANSAVTAL FÖR LÄNSMUSIKSTIFTELSE

§ 1 ERSÄTTNING FÖR ENGAGEMANG MED FÄRDIGREPETERAD REPERTOAR

[...]

§ 2 ANSTÄLLNING MED ICKE FÄRDIGREPETERAD REPERTOAR

[...]

§ 3 GEMENSAMMA BESTÄMMELSER FÖR §§ 1 OCH 2

För alla anställningar tillämpas de allmänna anställningsvillkor som anges i avtalet Svensk Scenkonst ./.. Musikerförbundet avseende länsmusikstiftelser.

Svensk Scenkonst och SYMF samt Musikerförbundet enas om att tillämpa vid varje tidpunkt gällande avtal mellan Svensk Scenkonst och Musikerförbundet avseende musiker vid teaterföretag (inklusive privatteatrarna) samt extra korister vid privatteatrarna och Frilansavtal för länsmusikstiftelser.

2016.05.04

Svensk Scenkonst Symf Svenska Musikerförbundet

[namn] [namn] [namn]

I avtalstrycket avseende avtalsåret 2017–2020 anges i fråga om frilansavtalet följande.

FRILANSAVTAL FÖR LÄNSMUSIKSTIFTELSE

§ 1 ERSÄTTNING FÖR ENGAGEMANG MED FÄRDIGREPETERAD REPERTOAR

[...]

§ 2 ANSTÄLLNING MED ICKE FÄRDIGREPETERAD REPERTOAR

[...]

§ 3 GEMENSAMMA BESTÄMMELSER FÖR §§ 1 OCH 2

För alla anställningar tillämpas de allmänna anställningsvillkor som anges i avtalet Svensk Scenkonst ./.. Musikerförbundet avseende länsmusikstiftelser.

2016.05.04

Svensk Scenkonst

Svenska Musikerförbundet

[namn]

[namn]

[sidbrytning]

Svensk Scenkonst och SYMF samt Musikerförbundet enas om att tillämpa vid varje tidpunkt gällande avtal mellan Svensk Scenkonst och Musikerförbundet avseende musiker vid teaterföretag (inklusive privatteatrarna) samt extra korister vid privatteatrarna och Frilansavtal för länsmusikstiftelser.

Yrkanden

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta Svensk Scenkonst att till förbundet betala allmänt skadestånd om 75 000 kr, med ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 20 februari 2018) till dess betalning sker.

Svensk Scenkonst har bestritt yrkandet och gjort gällande att ett eventuellt allmänt skadestånd i vart fall ska jämkas, i första hand till noll. Sättet att beräkna ränta har vitsordats.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Parterna har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Förbundet

Sammanfattning av grunderna för käromålet

Vid 2016 års avtalsförhandlingar kom Svensk Scenkonst och förbundet överens om en text som skulle införas i avtalstrycket avseende frilansavtalet. Överenskommelsen finns i det av båda parter justerade förhandlingsprotokollet (§ 2) och är ett kollektivavtal. Överenskommelsen innebär bl.a. att parternas namn skulle anges ”såsom nedan”, dvs. som det står nederst i förhandlingsprotokollet. Svensk Scenkonst har i det offentliggjorda avtalstrycket avseende frilansavtalet angett även Symf och därigenom brutit mot kollektivavtalet. Svensk Scenkonst är därför skyldig att betala allmänt skadestånd till förbundet. Förbundet har inte godtagit utformningen av det offentliggjorda avtalstrycket.

Utveckling av talan

I samband med avtalsrörelsen 2016 träffade Svensk Scenkonst och förbundet, på begäran av förbundet, en särskild överenskommelse i ett förhandlingsprotokoll. Parter i den särskilda överenskommelsen var enbart Svensk Scenkonst och förbundet. Genom den särskilda överenskommelsen träffade parterna dels en överenskommelse om prolongering av teateravtalet och frilansavtalet (§ 1), dels en överenskommelse om en text som skulle införas i avtalstrycket avseende frilansavtalet (§ 2), dels en överenskommelse om partsgemensamma grupper (§ 3). Parterna hade för avsikt att träffa kollektivavtal avseende överenskommelserna i §§ 1 och 2, som intagits i det av båda parter justerade förhandlingsprotokollet, dvs. i den form som krävs för ett kollektivavtal. Det är M.S.G. på Svensk Scenkonst som har upprättat förhandlingsprotokollet.

Förbundet har genom överenskommelsen om avtalstrycket velat tydliggöra vilka som har träffat teateravtalet och frilansavtalet, dvs. enbart Svensk Scenkonst och förbundet. Symf är inte med när Svensk Scenkonst och förbundet förhandlar om – och intar inte ställning som part i – teateravtalet och frilansavtalet, utan Symf har, såsom genom hängavtal, anslutit sig till och förbundit sig att tillämpa Svensk Scenkonsts och förbundets framförhandlade kollektivavtal.

Förbundet betonade under avtalsförhandlingarna för Svensk Scenkonst vikten av att bara förbundet som arbetstagarpart förhandlar och träffar överenskommelse om villkoren i teateravtalet och frilansavtalet. Den vikt förbundet fäste vid detta var anledningen till att förbundet begärde överenskommelsen om avtalstrycket. Svensk Scenkonst kan inte ha missförstått förbundets avsikt med den överenskommelsen.

Av överenskommelsen följer att i avtalstrycket avseende frilansavtalet ska införas, ”såsom nedan”, parternas namn, dvs. endast Svensk Scenkonsts och förbundets namn, justerarnas namn och datum för undertecknandet samt dessutom viss angiven text. Med ”parterna” avsågs parterna vid förhandlingen, dvs. Svensk Scenkonst och förbundet som angavs ”nedan” i förhandlingsprotokollet, jämte protokolljusterarnas namn och datum för undertecknandet. Samma parter avsågs i överenskommelsen om prolongering av teateravtalet och frilansavtalet (§ 1).

I det avtalstryck som Svensk Scenkonst offentliggjorde på sin hemsida och sedan också tryckte upp hade även Symf och namnet på en företrädare för den organisationen angetts i anslutning till frilansavtalet. Det strider mot överenskommelsen om avtalstrycket.

Under juni 2016 mejlade H.S. på Svensk Scenkonst och T.B. på förbundet varandra om ett utkast till avtalstryck, som M.S.G. varit med och upprättat. Förbundet hade vissa synpunkter på Svensk Scenkonsts utkast. Utkastet hade utformats i enlighet med överenskommelsen om avtalstrycket, dvs. utan Symfs namn, så i den delen hade förbundet dock inga invändningar. Den version av avtalstrycket som förbundet under sommaren 2016 godkände genom mejl till Svensk Scenkonst var alltså i överensstämmelse med överenskommelsen om

avtalstrycket. Efter den 15 juni och under hösten 2016 hade förbundet inte några kontakter med Svensk Scenkonst avseende avtalstrycket.

Den 14 november 2016, när förbundet var indraget i en arbetsmarknads-konflikt, skickade M.S.G. på Svensk Scenkonst ett mejl till T.B. på förbundet och A.F. på Symf med en pdf-fil med riksavtalet för 2016 som bilaga. Mejlet kom alltså fram till T.B. då. Mot bakgrund av att förbundet under juni 2016 redan hade granskat och godkänt avtalstrycket bedömde förbundet att det inte fanns anledning att på nytt granska det. Förbundet kunde inte föreställa sig att det avtalstryck som tidigare godkänts skulle ha ändrats i sak. T.B. öppnade därför inte mejlet. Det avtalstryck som översändes till förbundet i november 2016 var emellertid inte i sak detsamma som förbundet tidigare hade godkänt, eftersom det hade den felaktiga utformning som Svensk Scenkonst sedan offentliggjorde, med Symfs namn.

I samband med avtalsförhandlingarna hösten 2017 om riksavtalet översände biträdande förhandlingschefen C.R. på Svensk Scenkonst ett avtalstryck till T.B. Det var först då som T.B. öppnade mejlet från den 14 november 2016 och upptäckte den felaktiga utformningen. Mot bakgrund av detta inledde förbundet ett tvisteförfarande.

2017–2020 års avtalstryck är utformat i enlighet med överenskommelsen om avtalstrycket, utan Symfs namn.

Svensk Scenkonst

Sammanfattning av grunderna för bestridandet

Skrivningen i förhandlingsprotokollet om avtalstrycket (§ 2) är inte ett kollektivavtal. Svensk Scenkonst hade nämligen ingen avsikt att träffa ett kollektivavtal i den delen. Skrivningen ska ses endast som en redigeringsanmärkning eller upplysning. Det följer av ordalagen och sammanhanget. I vart fall har regleringen inte någon verkan som en skadeståndssanktionerad kollektivavtalsbestämmelse.

I andra hand görs det gällande att det offentliggjorda avtalstrycket inte strider mot skrivningen i förhandlingsprotokollet om avtalstrycket. Symf är i förhållande till Svensk Scenkonst, såsom genom ett hängavtal, part i teateravtalet och frilansavtalet genom att Svensk Scenkonst, Symf och förbundet enats om att tillämpa dem (§ 1 i protokollet över förhandlingen den 26 och 27 april 2016). Därför är det korrekt och i enlighet med skrivningen i förhandlingsprotokollet om avtalstrycket att Symf står med som undertecknande part i avtalstrycket i anslutning till frilansavtalet. Förbundet har godtagit utformningen av det offentliggjorda avtalstrycket.

I vart fall ska ett eventuellt allmänt skadestånd jämkas, i första hand till noll. Till stöd för jämkning åberopas i första hand följande. Svensk Scenkonsts redigeringsåtgärd avseende frilansavtalet i avtalstrycket innebär inte en förändring av själva avtalet och har i sig inte några rättsverkningar. Svensk

Scenkonst har genom mejl i förväg särskilt uppmärksammat förbundet på att Symfs namn angetts i anslutning till frilansavtalet i det avtalstryck som Svensk Scenkonst avsåg att offentliggöra. Förbundet har därmed haft möjlighet att komma med invändningar, men inte gjort någon invändning förrän i oktober 2017. Svensk Scenkonst har i god tro agerat så gott man har kunnat i den komplicerade situation som förelåg.

Utveckling av talan

Svensk Scenkonst tecknar kollektivavtal för samtliga arbetstagargrupper inom scenkonstområdet. Förbundet och Symf organiserar delvis samma arbetstagargrupper. De två hyser stor misstro mot varandra. De har ingen gränsdragningsöverenskommelse, vare sig tillsammans med Svensk Scenkonst eller sinsemellan. Detta och branschens förhållanden i övrigt har gjort att kollektivavtalsstrukturen blivit särpräglad. De kollektivavtal som Svensk Scenkonst tecknat med förbundet och Symf har sammanförts i ett avtalstryck, ofta i sin helhet kallat ”Riksavtalet”, som innehåller olika delar.

För musiker, korister och repetitörer förhandlar och tecknar Svensk Scenkonst kollektivavtal med förbundet och Symf gemensamt. En delvis annan ordning gäller för del av del III och del av del IV i avtalstrycket.

Som del av del III och del av del IV i avtalstrycket ingår teateravtalet och frilansavtalet. Dessa kollektivavtal förhandlar och tecknar Svensk Scenkonst med förbundet som huvudavtalspart, varefter Symf godkänner att bli bundet av teateravtalet och frilansavtalet såsom genom ett hängavtal. Såväl Svensk Scenkonst och förbundet som Symf skriver under ett förhandlingsprotokoll med en överenskommelse om att teateravtalet och frilansavtalet ska tillämpas. Det handlar alltså inte om den på arbetsmarknaden i övrigt förekommande användningen av benämningen hängavtal, utan förbundet har av parterna ansetts ha en huvudförhandlingsrätt varefter Symf för egen del antagit samma bestämmelser i förhållande till Svensk Scenkonst.

Av protokollet från slutförhandlingarna den 26 och 27 april 2016 mellan Svensk Scenkonst samt Symf och förbundet framgår att parter i samband med träffande av riksavtalet är på ena sidan Svensk Scenkonst och på andra sidan Symf och förbundet. Samtliga tre parter har i § 1 i det protokollet träffat överenskommelse om att tillämpa vid varje tidpunkt gällande teateravtal och frilansavtal. Protokollet med denna trepartsöverenskommelse har skrivits under och justerats av Svensk Scenkonst på ena sidan och Symf och förbundet på andra sidan.

I samband med avtalsrörelsen 2016 ägde vissa separata överläggningar rum mellan Svensk Scenkonst och förbundet, varvid förhandlingsprotokollet upprättades. Genom förhandlingsprotokollet har materiella kollektivavtalsregler antagits mellan Svensk Scenkonst och förbundet. Därutöver har i protokollet avhandlats utformningen av avtalstryck (§ 2) och partsgemensamma grupper (§ 3).

Svensk Scenkonst har på för arbetsmarknaden sedvanligt sätt åtagit sig att ansvara för att framställa ett fullständigt avtalstryck. Skrivningen i förhandlingsprotokollet om avtalstrycket (§ 2) är inget kollektivavtal. Bara genom § 1 i förhandlingsprotokollet har ett kollektivavtal träffats.

Det är riktigt att det var förbundet som krävde skrivningarna i § 2 i förhandlingsprotokollet. För att få till stånd ett kollektivavtal godtog Svensk Scenkonst det kravet. Svensk Scenkonst har utformat protokollstexten utifrån formuleringar som muntligt föreslagits av förbundet.

Orden ”såsom nedan” i första stycket i § 2 i förhandlingsprotokollet syftar på nästkommande stycke i kursiv stil. De parter som åsyftas i första stycket är de parter som anges inledningsvis i nästkommande stycke i kursiv stil, dvs. Svensk Scenkonst, Symf och förbundet. Det är dessa tre parter som har enats.

Den 3 juni 2016 skickade Svensk Scenkonst ett första utkast till avtalstryck till förbundet och Symf. I det utkastet angavs inte Symf som part avseende frilansavtalet. Detta utkast hade arbetats fram av H.S. och utformats enligt instruktioner av M.S.G. i enlighet med formuleringen i förhandlingsprotokollet. Svensk Scenkonsts uppfattning var inte att formuleringen innebar någon förändring av partsställningen i relation till Symf. Beträffande teateravtalet och frilansavtalet är förbundet huvudavtalspart i förhållande till Svensk Scenkonst, varefter Symf för egen del har godkänt att bli bundet av överenskommelserna såsom genom hängavtal.

Ett andra utkast till avtalstryck skickades den 15 juni 2016 till förbundet och Symf. I det utkastet angavs Svensk Scenkonst och förbundet som undertecknande parter avseende frilansavtalet. Symf återkom med synpunkter på utkastet. Symfs synpunkter tog utgångspunkt i att också Symf var bundet av det avtalet. Vid genomgång av tidigare avtalstryck framkom att både förbundet och Symf hade angetts i anslutning till frilansavtalet avseende det avtalstryck som avsett Symf. Svensk Scenkonst godtog att göra som Symf ville, vilket också var i enlighet med skrivningen i förhandlingsprotokollet om avtalstrycket där det anges att det är tre parter som enats.

Det nya, som Svensk Scenkonst uppfattade som väsentligt för förbundet, var att det för första gången på den aktuella platsen i avtalstrycket infördes en protokollsskrivning som angav att förbundet var huvudavtalspart avseende del av del III (teateravtalet) och del av del IV (frilansavtalet), medan Symfs avtalsbundenhet i dessa delar var av hängavtalskaraktär. Detta hade tidigare framgått på annan plats i avtalstrycket genom publicering av hela förhandlingsprotokollet.

Under perioden efter den 15 juni till den 14 november 2016 hade Svensk Scenkonst och förbundet inga skriftliga kontakter avseende avtalstrycket. Under hösten informerade dock M.S.G. muntligen T.B. om att redigeringsarbete pågick.

Svensk Scenkonst mejlade sedan förbundet den 14 november 2016 ett slutligt korrektur av avtalstrycket som innehöll redigeringarna med anledning av

Symfs synpunkter. I korrekturet angavs Symfs namn på samma sätt som i det senare offentliggjorda avtalstrycket. Korrekturet syftade till att verkställa skrivningen i förhandlingsprotokollet i förhållande till förbundet, samtidigt som Symfs ställning som part skulle respekteras. I mejlet angavs följande.

Angående den nygamla skrivningen i anslutning till frilansavtalet har jag utgått från den senaste version [namn] letat fram i tidigare avtalstryck, där samtliga tre parter anges efter skrivningen som ju också omnämner samtliga tre parter. Återkom gärna till mig om det finns frågor kring detta eller annat.

Under hösten 2016 hade M.S.G. på Svensk Scenkonst och A.F. på Symf kontakter med anledning av Symfs synpunkter. Den 28 november 2016 hölls vidare ett möte mellan ordförandena S.F., Svensk Scenkonst, och B.O., Symf. Kontakterna och mötet handlade om relationen mellan Svensk Scenkonst och de båda motparterna med anledning av diskussionerna om bl.a. partsställning som uppkommit under de två senaste avtalsrörelserna. Svensk Scenkonsts syfte med kontakterna var att klargöra att inga förändringar i partsställningen hade avsetts eller uppstått med anledning av protokollsskrivningen i avtalstrycket gällande frilansavtalet.

Mejlet till förbundet visar att Svensk Scenkonst i vart fall har agerat i god tro, varför ett eventuellt skadestånd ska jämkas. Svensk Scenkonsts syfte var att åstadkomma en redigering av avtalstrycket som är neutral och som kunde godtas av både förbundet och Symf.

Först i oktober 2017 framförde förbundet invändningar mot utformningen av avtalstrycket.

Samtliga berörda parter har slutligen godtagit en redigering på sätt som framgår av riksavtalet 2017–2020. Redigeringen innebär att samtliga tre parter nämns i anslutning till frilansavtalet.

Utredningen

Arbetsdomstolen har hållit huvudförhandling i målet. Vid denna har på förbundets begäran hållits förhör under sanningsförsäkran med förbundsordföranden J.G. och vittnesförhör med ombudsmannen T.B. På begäran av Svensk Scenkonst har vittnesförhör hållits med förhandlingschefen M.S.G., ombudsmannen vid Symf A.F. och ordföranden i Symf G.J. Parterna har även åberopat skriftlig bevisning.

Domskäl

Twisten

Parterna tvistar om en överenskommelse om avtalstryckets utformning som tagits in i ett av dem justerat förhandlingsprotokoll utgör ett kollektivavtal och

om Svensk Scenkonst i så fall har på ett skadeståndgrundande sätt brutit mot kollektivavtalet genom att offentliggöra ett på visst sätt utformat avtalstryck.

Arbetsdomstolen börjar med att pröva frågan om överenskommelsen i förhandlingsprotokollet utgör ett kollektivavtal för att sedan i förekommande fall bedöma frågorna om kollektivavtalsbrott och skadeståndsskyldighet.

Har Svensk Scenkonst och förbundet träffat ett kollektivavtal om avtalstryckets utformning?

Rättsliga utgångspunkter

Med kollektivavtal avses enligt 23 § första stycket medbestämmandelagen ett skriftligt avtal mellan arbetsgivarorganisation eller arbetsgivare och arbetstagarorganisation om anställningsvillkor för arbetstagare eller om förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Av paragrafens andra stycke framgår att avtal anses skriftligt även när dess innehåll har upptagits i justerat protokoll.

Avgörande för frågan om ett avtal utgör ett kollektivavtal är alltså vilka som är parter i avtalet, vilken typ av villkor som avtalet innehåller och vilken form avtalet har. Därutöver krävs att parterna avsett eller gett uttryck för en avsikt att träffa ett rättsligt bindande avtal. Att det uppställs ett sådant krav på avtalsavsikt kan sägas ha stöd i lagtexten genom att det talas om att det ska vara fråga om ett *avtal* mellan parterna. Det är inte nödvändigt att båda parter faktiskt avsett att träffa ett rättsligt bindande avtal. Ett avtal kan t.ex. komma till stånd genom att den ena parten handlat på ett sådant sätt att motparten fått berättigad anledning att anta att parten avsåg eller var införstådd med att ingå ett rättsligt bindande avtal (se t.ex. SOU 1975:1 s. 794).

I förarbetena till medbestämmandelagen anfördes att inte vilket uttalande som helst i justerade protokoll kan godtas som ett kollektivavtal. För att ett protokollsuttalande ska kunna betraktas som kollektivavtal krävs att parterna har enats om att uttalandet ska ha karaktären av en bindande överenskommelse (SOU 1975:1 s. 798 och prop.1975/76:105 bil. 1 s. 373). En avgörande fråga är då om parterna gett uttryck för en avtalsavsikt, dvs. en avsikt att binda sig rättsligt (se t.ex. AD 2005 nr 25). Vid bedömningen av om så är fallet tas hänsyn bl.a. till i vilket sammanhang en överenskommelse har träffats. Arbetsdomstolen har t.ex. framhållit att syftet med förhandlingar enligt 11 § medbestämmandelagen normalt inte i första hand är att träffa kollektivavtal och att överenskommelser intagna i protokoll från sådana förhandlingar därför i regel inte är att betrakta som kollektivavtal (se t.ex. AD 2008 nr 9 och AD 2018 nr 10).

Kommer man till det resultatet att det är fråga om en rättsligt bindande överenskommelse och rekvisiten i 23 § medbestämmandelagen är uppfyllda, är överenskommelsen ett kollektivavtal (se AD 1978 nr 72). Ett brott mot överenskommelsen kan då föranleda skadestånd enligt 54 och 55 §§ medbestämmandelagen.

Arbetsdomstolens bedömning

Arbetsdomstolen konstaterar att överenskommelsen om avtalstryckets utformning, som redovisats inledningsvis i domen, är träffad mellan en arbetstagar- och en arbetsgivarorganisation, att den rör förhållandet mellan arbetstagar- och arbetsgivare samt att den, genom att ha nedtecknats i det justerade förhandlingsprotokollet, fått skriftlig form. De objektiva förutsättningarna för kollektivavtal som följer av 23 § medbestämmandelagen är därmed uppfyllda.

Nästa fråga är om parterna haft eller gett uttryck för en avsikt att träffa ett rättsligt bindande avtal om avtalstryckets utformning. Förbundet anser att parterna haft en avtalsavsikt, medan Svensk Scenkonst anser att så inte har varit fallet. De som var med vid förhandlingen – ombudsmannen T.B., som hörts på begäran av förbundet, och förhandlingschefen M.S.G., som hörts på begäran av Svensk Scenkonst – har lämnat uppgifter som ger stöd åt den åsikt som den part har som begärt förhöret.

Den aktuella förhandlingen avsåg att träffa kollektivavtal – teateravtalet och frilansavtalet – och parterna är överens om att § 1 i förhandlingsprotokollet utgör ett kollektivavtal. Om det i ett justerat protokoll över kollektivavtalsförhandlingar tas in föreskrifter om utformningen av kommande avtalstryck kan det, enligt Arbetsdomstolens mening, normalt inte antas att parterna har avsett att träffa en rättsligt bindande överenskommelse om utformningen av avtalstrycket. Av utredningen – främst T.B:s uppgifter som inte motsagts av M.S.G. – framgår emellertid följande om bakgrunden till överenskommelsen om avtalstryckets utformning.

Parterna och Symf förhandlade om ett nytt riksavtal och den aktuella separata förhandlingen mellan parterna om teateravtalet och frilansavtalet var ett led i dessa förhandlingar. Inför förhandlingarna hade förbundet i januari 2016 bland övriga yrkanden till motparten framställt ett formligt yrkande om avtalstryckets utformning som innebar att förbundet ville ha ett separat avtalstryck, såsom varit fallet före 2007, dvs. ett avtalstryck där Symfs namn inte anges i anslutning till frilansavtalet. I april 2016 justerade förbundet det yrkandet till att avse det som framgår av § 2 i förhandlingsprotokollet. Av förhöret med M.S.G. framgår att hon insåg att frågan om avtalstryckets utformning var av betydelse för förbundet, även om hon ansåg att hon inte hade fått svar från förbundet på frågan om vilken betydelsen var.

Om en central organisation på arbetsmarknaden i samband med förhandlingar om nytt riksavtal/förbundsavtal till motparten framställer ett formligt yrkande, finns det enligt Arbetsdomstolens mening normalt anledning att utgå från att den parten vill få till stånd en rättsligt bindande överenskommelse i den fråga som yrkandet avser. Parten lämnar med andra ord ett anbud om att träffa kollektivavtal i frågan. Det gäller även om yrkandet avser utformningen av kommande avtalstryck. Om motparten utan reservationer går med på att i ett justerat protokoll, dvs. i kollektivavtalets form, ta in en materiell reglering av den fråga yrkandet avser, har den part som framställt yrkandet i allmänhet anledning att anta att motparten godtagit att träffa avtal i frågan. Detta gäller

om situationen inte är sådan att den part som framställer yrkandet insåg eller borde ha insett att motparten inte avsåg att träffa avtal.

I detta fall har det enligt Arbetsdomstolens bedömning inte kommit fram något som gör att det finns anledning att frångå det som sålunda normalt gäller i fråga om materiella överenskommelser rörande yrkanden i förhandlingar om riksavtal/förbundsavtal. Det är helt klart fråga om en materiell reglering om vad det ska stå i ett kommande avtalstryck, och inget tyder t.ex. på att Svensk Scenkonst vid förhandlingarna försökt klargöra för förbundet att det inte fanns avtalsavsikt i fråga om avtalstryckets utformning. Arbetsdomstolen finner alltså att parterna har träffat ett kollektivavtal om avtalstryckets utformning i enlighet med § 2 i förhandlingsprotokollet.

Har Svensk Scenkonst brutit mot kollektivavtalet om avtalstryckets utformning?

Det framgår inte, såsom Svensk Scenkonst framhållit, av förhandlingsprotokollet att det ska offentliggöras ett avtalstryck och att det i så fall är Svensk Scenkonst som ska framställa och offentliggöra det. Enligt Arbetsdomstolens mening står det emellertid klart att kollektivavtalet reglerar hur det avtalstryck som endera parten faktiskt framställer och offentliggör ska vara utformat. Det är ostridigt att Svensk Scenkonst har framställt och offentliggjort ett avtalstryck och frågan är om utformningen av det avtalstrycket strider mot kollektivavtalet.

Enligt förbundet har Svensk Scenkonst brutit mot kollektivavtalet, eftersom parternas namn, justerarnas namn samt datum för undertecknandet i avtalstrycket inte har angetts ”såsom nedan”, dvs. som det står nederst i förhandlingsprotokollet, då även Symf angetts som part i avtalstrycket. Svensk Scenkonst har gjort gällande att den utformning avtalstrycket fått är förenlig med kollektivavtalet, eftersom Symf såsom genom ett hängavtal är part i frilansavtalet i förhållande till Svensk Scenkonst, och att det därför är korrekt och förenligt med kollektivavtalet att även Symf anges som part i avtalstrycket. Enligt Svensk Scenkonst syftar orden ”såsom nedan” på nästkommande stycke i kursiv stil, där det framgår att Svensk Scenkonst och såväl förbundet som Symf enats.

Förhandlingsprotokollet är undertecknat av bara Svensk Scenkonst och förbundet och det är bara deras justerares namn som anges. I avtalstrycket anges jämte Svensk Scenkonst och förbundet även Symf och namnet på en justeringsperson från den organisationen.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning i fråga om tolkningen av kollektivavtalet.

Enligt Arbetsdomstolens mening är skrivningen i kollektivavtalet om att i avtalstrycket ”införs, såsom nedan, parternas namn, justerarnas namn samt datum för undertecknandet” tydlig. Den kan inte rimligen förstås på annat sätt än att det är bara namnen på de parter som undertecknat förhandlingsprotokollet och namnen på deras justeringspersoner som ska anges avseende frilansavtalet i avtalstrycket, dvs. Svensk Scenkonst och förbundet samt namnen på deras justeringspersoner. I nästkommande kursiva stycke nämns i och för sig Symfs namn, men ingen justeringsperson för Symf och inget datum för när Symf skulle ha undertecknat något.

Utredningen om vad som förekom vid förhandlingen har inte gett vid handen att parterna skulle ha haft någon annan gemensam partsavsikt än som framgår av den tydliga skrivningen i förhandlingsprotokollet. Av förhöret med T.B. framgår att förbundet vid förhandlingen ville att det av avtalstrycket skulle framgå att bara Svensk Scenkonst och förbundet var parter i frilansavtalet. Ingen förhörsperson har dock gjort gällande att vad som avsågs med parternas namn uttryckligen diskuterades vid förhandlingen. Förbundets ursprungliga yrkande var att få ett separat avtalstryck, dvs. ett avtalstryck där Symfs namn inte anges i anslutning till frilansavtalet. Därför och med hänsyn till vad som är upplyst om relationen mellan förbundet och Symf borde Svensk Scenkonst, enligt Arbetsdomstolens mening, ha insett att förbundet med skrivningen om parternas namn i det justerade yrkandet, som Svensk Scenkonst godtog, avsåg enbart Svensk Scenkonst och förbundet. Att de två första utkast till avtalstryck som Svensk Scenkonst sände till förbundet och Symf i juni 2016 bara angav Svensk Scenkonst och förbundet som undertecknande parter i frilansavtalet och att detta inte ändrades förrän Symf framfört synpunkter talar vidare starkt för att Svensk Scenkonst vid förhandlingen faktiskt insåg vad förbundet avsåg med skrivningen om parternas namn.

Sammantaget finner Arbetsdomstolen att kollektivavtalet har den innebörd som förbundet gjort gällande, dvs. att bara namnen på de parter som undertecknat förhandlingsprotokollet och namnen på deras justeringspersoner ska anges avseende frilansavtalet i avtalstrycket. Så har Svensk Scenkonst inte utformat det offentliggjorda avtalstrycket.

Svensk Scenkonst har vidare gjort gällande att förbundet genom passivitet har godtagit den utformning som det offentliggjorda avtalstrycket fått, vilket förbundet bestritt.

Av utredningen framgår att förbundet i juni 2016 godkände Svensk Scenkonsts förslag till utformning av avtalstrycket. Det godkända förslaget angav som nämnts bara Svensk Scenkonst och förbundet som undertecknande parter i frilansavtalet. Den 14 november 2016 mejlade Svensk Scenkonst T.B. ett nytt, ändrat, korrektur till avtalstryck som angav även Symf som undertecknande part i frilansavtalet. T.B. har uppgett att han öppnade och läste det mejlet först hösten 2017 och att han inte förrän då fick kännedom om utformningen av det offentliggjorda avtalstrycket.

Arbetsdomstolen godtar T.B:s uppgift om när han – och därmed förbundet – tog del av innehållet i mejlet. Det är anmärkningsvärt – och i strid med vad Svensk Scenkonst hade befogad anledning att förvänta sig av sin centrala motpart – att förbundet inte inom rimlig tid tog del av innehållet i mejlet och invände mot ändringen i förhållande till det avtalstryck förbundet tidigare godkänt. Svensk Scenkonst har emellertid inte i mejlet efterfrågat något godkännande, inom viss tid, av den ändrade utformningen av avtalstrycket och Svensk Scenkonst inväntade inte heller något sådant godkännande innan avtalstrycket offentliggjordes. Arbetsdomstolen anser därför att det förhållandet att förbundet inte förrän långt efter offentliggörandet invände mot utformningen av avtalstrycket inte kan anses innebära att förbundet godtagit utformningen av det avtalstryck som Svensk Scenkonst offentliggjorde.

Arbetsdomstolens slutsats är således att Svensk Scenkonst har brutit mot kollektivavtalet om avtalstryckets utformning.

Allmänt skadestånd

Svensk Scenkonst är på grund av kollektivavtalsbrottet skyldig att betala förbundet allmänt skadestånd. I fråga om det allmänna skadeståndets storlek beaktar Arbetsdomstolen bl.a. följande.

Svensk Scenkonst har innan avtalstrycket offentliggjordes gett förbundet möjlighet att granska det. Det kollektivavtalsstridiga avtalstrycket offentliggjordes inte förrän i slutet av avtalsperioden om ett år och det togs bort från Svensk Scenkonsts hemsida sedan förbundet påtalat kollektivavtalsstridigheten. Bara en mindre upplaga av avtalstrycket har tryckts upp. Spridningen får därmed anses begränsad. Förbundet har inte påstått att felaktigheten på en sida i avtalstrycket lett till några negativa konsekvenser i praktiken, förutom denna rättegång som förbundet inlett.

Omständigheterna är enligt Arbetsdomstolens mening sådana att det allmänna skadeståndet bör bestämmas till ett förhållandevis lågt belopp. Arbetsdomstolen bestämmer beloppet till 15 000 kr.

Rättegångskostnader

Svensk Scenkonst har förlorat målet och ska därför betala förbundets rättegångskostnader. Svensk Scenkonst har vitsordat vad förbundet har begärt för rättegångskostnader.

Domslut

1. Arbetsdomstolen förpliktar Svensk Scenkonst att till Svenska Musikerförbundet betala allmänt skadestånd med 15 000 kr, med ränta enligt 6 § räntelagen från den 20 februari 2018 till dess betalning sker.

2. Svensk Scenkonst ska ersätta Svenska Musikerförbundet för rättegångskostnader med 336 102 kr, varav 251 090 kr avser ombudsarvode exklusive moms, med ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Sören Öman, Håkan Lundquist, Christer Måhl, Ari Kirvesniemi, Charlott Richardson, Madelene Johansson Engman och Ella Niia. Enhälligt.

Rättssekreterare: Sofia Rasmusson